

Mastičkář, Podkoní a žák

Otázky k diskusi na úvod:

1. Definujte literární pojem satira.
2. Které satirické skladby a autory satir již na základě předchozího studia znáte?
3. Které vás oslovují nejvíce?

Literárněhistorický kontext

Zopakujme si ...

Vrchol středověké literatury (pol. 14. století – poč. 15. století)

Praha se stává **významným střediskem vzdělanosti**. V roce 1348 byla založena Karlova univerzita, první ve střední Evropě. Literatura mohutní žánrově, na její vytváření mají vliv **univerzitní vzdělanci z řad měšťanstva**. Objevují se v ní nové literární druhy – **světská lyrika a drama** (které dokládá výrazný posun v pojetí tématu vyhrazeného do té doby pouze duchovní tvorbě).

Karlova univerzita

budova Filozofické fakulty UK

www.wikipedia.cz

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Literatura

Nejznámějším staročeským dílem rytířské veršované epiky je epos **Tristram a Izalda**. V rámci **duchovní veršované epiky** vznikla dvě česky psaná díla **Legenda o svatém Prokopovi** a **Život svaté Kateřiny**. K mohutně rozvíjející se **satíře** patří satiry tzv. Hradeckého rukopisu (**Desatero kázanie božie, Satiry o řemeslnících a konšelích, O liščě a čbánu**) nebo mladší veršovaná skladba **Podkoní a žák**. Ke **světské** zábavné literatuře řadíme první česky psané **drama** - **Mastičkáře**.

(Literatura I, Výklad, Scientia 2003)

Mastičkář

(asi 40. léta 14. století)

Zapište si na základě výkladové pasáže základní informace do sešitu:

Univerzitní studenti vytvářeli světskou lyrickou poezii milostnou i satirickou. V žakovském prostředí pravděpodobně vznikla i **česky psaná hra**, nazývaná podle hlavní postavy **Mastičkář** (asi 40. léta 14. století).

Jedná se pouhý **zlomek velikonočního dramatu**, respektive **parodie na liturgické drama**, a lze jej chápat jako součást **česky psané světské zábavné literatury**.

Co slaví křesťané o Velikonocích? Zopakujte stručně, jaké události jsou spjaty o tomto svátku s Kristovým životem.

Autor je neznámý.

Dějiště

Toto **satirické, veršované drama**, zesměšňující pochybné praktiky léčitelů a poměry středověké Prahy, je zasazeno do **prostředí středověkého tržiště**, do lidového prostředí.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Postavy

Hlavní postavou je **Mastičkář** (mistr, prodavač a výrobce mastí) a jeho prostořeký pomocník, sluha **Rubín**, který láká nové zákazníky.

Dramatická zápletka:

Hlavní motiv, biblický novozákonní motiv tří Marií (Panna Maria, Máří Magdaléna a Marie, sestra Lazara), které chtějí balzamovat Kristovo tělo, je dále rozveden již bez opory v bibli. Celý děj se soustřeďuje kolem **nabízení léčivých mastí, přičemž jsou zesměšňovány prakticky prodavačů - šarlatánů, kteří se za lékaře pouze vydávají.**

Humornou pasáž tvoří scénka, ve které mistr, aby ukázal přednosti svých léků, lije na Abrahámovu syna Izáka výkaly, čímž jej před očima svědků tržiště vzkřísí, (autor tím opět naráží – tentokráte na text starozákonní).

Jazyk

Lidovému prostředí odpovídá i hovorový jazyk s vulgarismy, germanismy, makaronismy (viz níže).

(Literatura I, Výklad, Scientia 2003)

Výňatek z díla

Přečtěte si následující ukázkou a odpovězte na otázky následující za textem:

Mastičkář říká verše:

Pověz, mi to, Rubíne,
co chceš vzieti ote mne.

Rubín praví:

Mistře, ot tebe chcu vzieti hrnec kysělicě
a k tomu tři nové lžícě.

Mož-li mi to ot tebe přijíti,
chcu jáz ovšem tvój rád býti.

mohu-li to od tebe dostat

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Mastičkář praví:

Rubíne, to ti vše jáz rád dám,
co jsi potřeboval sám.
Jedno na to všdy ptaj,
a těch miest pýtaj,
kde bychom mohli svůj krám vyklásti
a své draho prodati masti.

**žádal
jen; ptej
vyhledávej**

Rubín praví:

Mistře, hyn jsú miesta sdravá
a v nich jest krásná úprava.
Tu rač své seděnie jmieti
a své drahé masti vynieti!

(...)

Potom ať s Postrpalkem zpívá píseň takto:

Sed', vem přišel mistr Ypokras
de gracia divina
nenieť horšieho v tento čas
in arte medicina.
Komu která nemoc škodí
a chtěl by rád živ býti,
on jeho chce usdraviti,
žeť musí duše zbýti!

**hle, vám; Hippokrates
z milosti boží**

v lékařství

pozbyti

(Z tzv. Muzejního zlomku)

- *Který motiv spojuje lidového Mastičkáře s textem liturgického dramatu Návštěva božího hrobu?*
- *Všimněte se, jakých dvou **druhů rýmu** veršovaná hra využívá?*
- *Dokažte na ukázce, že se jedná o **satirický text**. Kdo je zde kritizován?*
- *K zesměšnění slouží i prvky **makarónské poezie**:*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

tj. poezie, ve které dochází k míšení prvků různých jazyků se záměrem satirickým a humorným.

Najděte v textu latinské verše. Najděte významový vztah latinských a českých veršů.

- Zjistěte, kdo to byl **Hippokrates**. Proč je jeho jména využito právě v tomto textu?

Podkoní a žák

(konec 14. století)

Z mladších staročeských satirických děl je považována za nejdůležitější - skladba **Podkoní a žák**. Tentokrát se jedná o **parodii univerzitního sporu**. Báseň je tedy napsána formou sporu, v němž se dvě znepřátelené strany dostávají do hádky o svou pravdu.

Autor je neznámý.

Ve středověké hospodě nastane **hádku panského sluhy a studenta** o tom, komu z nich se daří na světě lépe a kdo má ve společnosti významnější postavení. Vzájemně se napadají a vychvalují svou životní úroveň a perspektivu. Přitom si ale neuvědomují, že argumenty, které předkládají tomu, druhému jsou vlastně zápory a nikoliv klady. **Oba odhalují bídu svého postavení**, zároveň i **nereálnost vlastních představ o své budoucnosti**. Vypravěč příběhu jako nestranný pozorovatel vše zaznamenává. Celá hádka nakonec vyvrcholí rvačkou mezi oběma stranami. V té chvíli se vypravěč zvedne a odchází pryč.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Výňatky z díla

Přečtěte si následující ukázky a odpovězte na otázky následující za textem:

„Ty ležeš na kamnách nyní,
ale až bude ondy zimě,
in的角度 s e o to s tebu svadie
a na kamnať viac nedadie.
Ješče buď tobě blazě,
dadie-liť léci na podlazě.
Tu ležíš dosti neměkce,
zimú s e třasa a zuby ščekce.
A k tomu vstanie rané!
Když s e pak na tě dostane
vše školská pracná třieda,
tepruv tobě budě běda.
Když ty již dieš, že prost budeš,
toho nikoli nezbudeš.
Tu tobě vše způsobiti,
školu mésti i ztopiti,
ničehož nic neminúti.
A kde pak odpočinúti
a lehaj velmi tvrdě?
Ale jáť s e mám od toho hrdě.
Byl ty viděl mú posteli,
když já sobě slámy nasteli!
Tuť já ležím v pokoji.
Častokrát také dospím v hnoji;
toho já nečiním pro jiné,
kromě kdyžť deščem zmoknu jedině,
aby mé rúcho zsechlo k jitru.
Toť já vstana pěkně vytru,
aby na mně stálo čistě.
Toť já tobě pravi jistě,
žeť s e mne chlapi velmi bojie,

**lehneš si
až nastane zima**

lehnout si

drkotaje

různá práce ve škole

**nezbavíš
vykonati**

když leháš

kdybys viděl

z jiného důvodu

poddaní sedláci

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHEŇ

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

kadyž chodie nebo stojie,
pokorneť mi sě klanějí,
vežde: „Vítaj, paniče!“ dějí.
Sedláciť přede mnú sršie,
a také slepice pršie,
s nimiž já mám hroznú útěchu:
kterěz dosáhnu měchu,
tať sě viac nepozná za sě,
sniemť ji s tovařiši v kvasě.
Toť také pravi neskrytě,
žeť nemám péče na biti.
Na tomť bych mohl přísieci,
že v tomto cělém měsieci,
nejsem já bit pro mú vinú,
kromě vyjmúc jedinú,
lež kdy z klamu po hlavici,
neb za vrch, nebo po líci.
V tom já nice pána nevini,
nebo on to vše z klamu činí.
Mám pána po všiej svéj vóli,
dát mi, což poprosím koli;
Máť mi nový kabát dáti,
netáhneť jeho jedné zedrati.
(...)

Sám však znamenaj cti této:
sem podkoním sedmé léto
a k tomu mám dobrú naději
a to jístě řeči směji:
Netáhneť můj pán dluhóv zbyti
měť chce střelcem učiniti.
Pakt neponesu tlumoka,
ano samostřiel u boka
a k tomu sukně čistá,
na niejž haklíkóv na tři sta.
Kdež budu v neznámém kraji,
měť vežde za pána mají.

prchají

**s tou je konec
při hodování**

**nedbám
přisahat**

z žertu

jen co jej roztrhá

**jakmile se můj pán zbaví dluhů
chce ze mě udělat lučištníka**

háčků

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRAČEŇ

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Protož, hubený sagitáři,
i kacít sú tvoji sváři?
Proti mně viac neroď mluviti,
nebt' jest věčně ve psí býti.
vám jest přizúsena psota,
byšte ji měli do života.“
(...)

lučištníku (pejorativ)
spory
nemluv

- *Ukázka naznačuje **výstavbu textu** (princip jeho rozvíjení): jedna postava se snaží druhou zesměšnit, vychloubá se, mimoděk vyjeví pravdu o svých špatných životních podmínkách, vzápětí je zlehčí a nakonec prozradí, jaký její nereální životní ideál:*
***Kdo vystupuje v ukázce?** Doložte na ní uvedený kompoziční postup (napomohou vám slova vyznačené kurzívou).*
***Jak líčí svou budoucnost?** Najděte verš, který dokazuje nereálnost jeho představ.*

To řek, ruku naň opřěže
a žák ho k sobě za vrch dosěže,
k tomu jej v hlavu udeři.
Tak se druh v druhu vpeři
za vrch tak nelítostivě,
druh druhu hlavu křivě.
K tomu psohlavci suší
pleskají okolo uší.

napřáhl
dosáhl
tak si vjeli navzájem do vlasů

- *Jak dopadl tento spor? **Popište jeho závěr.***

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHEŇ

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Něchtě se dívati tomu,
brach se preč z toho domu,
ana sě za vrch vláčita.
Rujtaž sě, dokud ráčita!
Toť jest krčemná příhoda,
neb sě pivo pie, a ne voda.
Dnes, ktož rád do krčmy chodí,
častokrát se jemu přihodí,
žeť zvie příhody někaké
a k tomu noviny také.
Mnohémuť sě tak zráčí,
najviec, ktož sě tam omráčí,
žeť má doma co praviti.
Avšak sě je lépe zbaviti
a v noci, jakž čas jest, spáti,
a doma novin dočakati.

**ubíral jsem se
zatímco se vláčeli za vlasy**

pije

**ukáže se
zdrží se do soumraku
vyprávět
vyhnout se tomu**

- V poslední ukázce promlouvá **autorský subjekt**. Podle čeho tak soudíme?
- Jaké **ponaučení** vyslovuje na závěr?